

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEN LUONNOKSESTA LAIKSI HALLINNON YHTEISISTÄ SÄHKÖISEN ASIOINNIN TUKIPALVELUISTA (VM 140:06/2013, 2446/03.01.00/2015)

Maa ja metsätalousministeriö (MMM) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä laiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista. Lain tarkoituksena olisi parantaa julkisten palvelujen saatavuutta, laatua, tietoturvasuutta, yhteentoimivuutta, kustannustehokkuutta ja ohjausta sekä edistää julkisen hallinnon toiminnan tehokkuutta ja tuottavuutta.

Tarkoituksena on koota olemassa olevat ja uudet hallinnon yhteisiä sähköisen asioinnin tukipalveluja koskevat säännökset ehdotettuun lakiin, säätää tarkemmin palvelujen toiminnallisuuksista, palvelutuottajien vastuista ja tehtävistä sekä henkilötietojen ja muiden tietojen käsittelystä palvelujen tuottamiseksi. Lisäksi säädettäisiin velvollisuudesta ja oikeudesta käyttää yhteisiä palveluja.

Samalla muutettaisiin valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annettua lakia siten, että mainitun lain sääntely koskien yhteisiä sähköisen asioinnin ja hallinnon tukipalveluja kumottaisiin.

Palvelutuotanto keskitettäisiin pääsääntöisesti Väestörekisterikeskukseen, minkä johdosta Väestörekisterikeskukseen palkattaisiin henkilöitä huolehtimaan palvelujen jatkuvasta tuotannosta. Esityksestä johtuu myös muita taloudellisia vaikutuksia erityisesti Väestörekisterikeskukselle sekä niille viranomaisille ja hallinnonaloille, joilta siirrettäisiin resursseja Väestörekisterikeskukseen.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

MMM esittää lausuntonaan:

Tähän lausuntoon on koottu ministeriöstä ja hallinnonalalta (mm. Eviralta) saatuja kommentteja. Maanmittauslaitokselta on pyydetty lausuntoa erikseen.

Yleisesti ottaen kansallista palveluarkkitehtuuri -palvelukokonaisuutta ja siihen liittyvää lainsäädäntöä pidetään MMM:n hallinnonalalla hyvänä järjestelynä, joka voi ajan mittaan poistaa merkittävästi päällekkäisyyksiä sähköisten palveluiden kehittämisessä ja digitalisaatiossa luoden näin säästöpotentiaalia koko yhteiskunnassa.

Yhteisten tukipalveluiden kokonaisuutta laajennettaisiin julkisen hallinnon yhteisellä karttapalvelulla, jonka avulla voidaan tukea toimintojen, kohteiden ja palveluiden sijainnin ja tavoitettavuuden yhtenäistä kuvaamista erilaisissa palvelunäkymissä. Yhteisen karttapalvelun avulla viranomainen voi luoda tarvitsemansa näköisen ja sisältöisen kartan ja julkaista sen omilla verkkosivuillaan tai osana sähköisiä palveluita. Karttapalvelua ja sen lisäämistä osaksi yhteisiä tukipalveluita on kuvattu tarkemmin Maanmittauslaitoksen antamassa lausunnossa.

MMM:n hallinnonalan kommentteissa on lisäksi kiinnitetty huomiota seuraaviin kohtiin:

- Johdannossa voisi olla kattavammin arvioitu käyttäjäorganisaation toiminnallisia/taloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi tunnistamispalveluiden käyttöönotto on pakollista, mutta tästä ei ole tehty kustannuslaskelmia.

- Tiedonhallinnan sääntelyn nykytilaa koskevassa osassa käsitellään suostumuksiin liittyviä juridisia näkökulmia. Tekstissä todetaan, että henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan arkaluonteisia tietoja voidaan käsitellä muun muassa rekisteröidyn nimenomaisen suostumuksen perusteella. Sähköisessä asiointissa tarvitaan tiedollista suostumusta tilanteissa, joissa hallinnon asiakkaan tietoja haetaan eri viranomaisten henkilörekistereistä jonnekin viranomaisen sähköiseen asiointipalveluun esitiedoksi esimerkiksi hakemus- tai ilmoituslomakkeelle. Esityksessä suostumuksien käsittely kohdistuu lähinnä viestinvälityspalveluiden käyttöön liittyviin suostumuksiin. Säädöksiin sisältyvä asiointivaltuuspalvelu liittyy puolesta asiointiin, mutta se ei ilmeisesti sovellu tilanteisiin, jossa asianomainen haluaisi antaa suostumuksen kolmannelle osapuolelle käyttää tiettyjä henkilötietojaan (esim. metsävaratietoa) asianomaiselle itselleen tai jollekin muulle tunnistetulle taholle suunnattavaan sähköiseen palveluun. Olisiko tällainen käyttöoikeuden/suostumuksen antaminen esim. määrääjäksi mahdollista sisällyttää osaksi asiointivaltuuspalvelua?
- Lakiluonnoksen lähestymiskulma on varsin viranomaislähtöinen, mikä on (osin) ymmärrettävää, koska kyseessä on laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista ja valtion yhteisten tieto- ja viestintäpalvelujen järjestämisestä. Lakiluonnoksella kuitenkin tähdätään ensisijaisesti siihen, että julkiset palvelut olisivat kansalaisten, yritysten ja organisaatioiden saatavilla ja käytettävissä ja että ne olisivat tässä käytössään laadukkaita ja yhteentoimivia jne. Siksi näiden varsinaisten asiakkaiden (loppukäyttäjien, asiointipalvelujen käyttäjien) näkökulmasta teksti tuntuu liikaa viranomaisnäkökulmaan rajatulta, jollei vajalta. Siksi 2 §:n loppuun olisi perusteltua lisätä asiointipalvelun käyttäjän määrittelmä, kun kerran asiointipalvelukin on määritelty.
- Määrittelyn puuttumisesta huolimatta asiakasnäkökulma tulee monessa pykälässä esiin ainakin rivien välissä. Toisaalta taas sen puuttuminen mahdollistaa asiakasnäkökulman poistamisen siellä, missä se olisi tarpeen. Esimerkiksi 16 §:ssä palveluntuottajat, käyttäjäorganisaatiot ja tukipalvelujen käyttäjät on velvoitettu ilmoittamaan tukipalvelujen käytön toimimattomuuksista toisilleen ja tietenkin VM:lle, mutta miten ja milloin ilmoitetaan varsinaisille asiakkaille, joille palvelun toimimattomuudesta lienee suurin haitta. Lisäksi epäselväksi jää, mitä tässä pykälässä tarkoitetaan ”tukipalvelun käyttäjällä”. Määrittelyä ei myöskään löydy 3 §:stä.
- 13 §:n 4 momentin mukaan käyttäjäorganisaatio vastaa palvelutietovarantoon saataville tuomiensa tietojen oikeellisuudesta, mutta kyseisessä pykälässä ei säädetä ainakaan suoraan siitä, mikä taho vastaa palvelunäkymän tietojen oikeellisuudesta. Vastuusta olisi säädettävä selvemmin, koska 3 § 1 momentin 3 kohta mahdollistaa tietojen hakemisen palvelunäkymään tietovarantojen lisäksi myös suoraan käyttäjäorganisaatioiden rekistereistä. Erityisesti yritysten palvelunäkymän osalta vastuuta tietojen oikeellisuudesta on tarve selventää, koska yritystoimintaa ja yrittämistä edistetään ja yritystukia myönnetään työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonohjelmalla myöskin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonohjelmalla (maatilat, maaseutuyritykset ja elinkeinokalatalousyritykset), vaikka vastuu yrityksen palvelunäkymäkokonaisuuden sisällöstä, rakenteesta ja käytettävyyden strategisesta ohjauksesta onkin käsillä olevassa luonnoksen 19 §:ssä osoitettu valtiovarainministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle. Tämän ja erityisesti palvelunäkymän kattavuuden ja palvelevuuden vuoksi yritysten tietoja on tuotettava palvelunäkymään myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonohjelmalla tietojärjestelmistä.
- Tukipalvelujen laatu- ja tietoturvaluonnosten osalta 14 §:n 2 momentin sanamuoto ”Palveluntuottaja vastaa ... tukipalvelun tuottamisen edellyttämien tietojen yhdistämisen oikeellisuudesta” on monimutkainen ja lisäksi epäselväksi jää, vastaako palveluntuottaja yksinomaan tietojen yhdistämisen oikeellisuudesta vai myös tietojen oikeellisuudesta. Yksityiskohtaisissa perusteluissa kun sanotaan, että ”palveluntuottaja ei roolissaan vastaa esi-

merkiksi toisen viranomaisen rekisterin tietojen oikeellisuudesta, mutta vastaa siitä, että oikeat tiedot on yhdistetty oikeaan henkilöön oikealla tavalla”.

- (s. 34) Palvelunäkymien käyttövelvollisuus edellyttäisi käyttäjäorganisaation rekistereihin merkittyjen tietojen tarjoamista tietojen kohteen tai tämän toimivaltaisen edustajan saataville palvelunäkymässä. Esiitetään harkittavaksi, että rekistereihin merkittyjen tietojen tarjoamisessa olisi mahdollista käyttää joissakin tapauksissa harkintavaltaa.
- 9 §:n perustelut ovat sekavat. Suostumusten ja kieltämisten tulisi olla suoraviivaisempia. Tämä laki ei saisi antaa asiakkaalle mahdollisuutta päättää mihin viestit välitetään, jos viranomaisen oma lainsäädäntö antaa tähän joustoa.
- (s. 39) Kaikki kansalaiset eivät välttämättä ota asiointitiliä käyttöön, jos he eivät halua kaikkea viranomaispostia sinne. Asiointitili halutaan velvoittavammaksi. Asiointitili voisi olla perustettu lähtökohtaisesti kaikille niin, että viranomainen voisi laittaa päätökset ym. dokumentit asiointitilille huolimatta siitä, onko henkilö aktivoinut asiointitiliä. Dokumentista voisi laittaa tiedoksiannon esim. henkilön ilmoittamaan muuhun sähköpostiosoitteeseen tai puhelinumeroon. Tämä suoraviivaistaisi viranomaisen toimintamalleja huomattavasti kun ei tarvitse erikseen pyytää käyttäjää luomaan asiointitiliä, odottaa että se on luotu ja sitten vasta julkaista päätös siellä.
- (s. 31) Mikäli viranomaisen tavoittelema henkilö ei ole ottanut sähköistä viestinvälityspalvelua käyttöön tai ei ole antanut suostumusta viranomaisen tiedoksiantojen toimittamiseen sähköisesti taikka on pyytänyt viranomaista käyttämään muuta osoitetta, toimitetaan tiedoksianto siitä vastaavan viranomaisen määrittelemään postiosoitteeseen, joka voi viranomaisen viestinvälityspalvelussa tekemän valinnan mukaan olla joko väestötietojärjestelmän mukainen kotikunta ja asuinpaikka, postin osoiterekisterin tieto taikka muu viranomaisen itse määrittelemä, esimerkiksi henkilön viranomaiselle antama asiointiosoite. Näin muotoiltuna lause viittaa siihen, että valinta tehdään erikseen esim. jossain käyttöliittymässä. Järkevintä olisi lähettää tieto valinnasta viestinvälityspalveluun siirrettävän tiedon mukana.
- Yhteyttä Yritys- ja yhteisötietojärjestelmään (YTJ) olisi tarpeellista kehittää siten, että se sisältää myös yhtymien ja kuolinpesien vastuuhenkilöiden tiedot, jolloin yhtymän puolesta asiointi voidaan hoitaa YTJstä löytyvän tiedon avulla.

Pentti Lähteenoja
ylijohtaja, osastopäällikkö

Antti Vertanen
tietohallintojohtaja

